
ПРОУЧВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ, НАЕТИ В СЕКТОР ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО В ОБЩИНА ДЕВИН ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ПОЛИТИКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА, КРЪГОВА ИКОНОМИКА И ЗЕЛЕН ПРЕХОД

докт. Валентин Коцаков

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В доклада са представени резултатите от проучване на наетите служители в сектор хотелиерството и ресторантьорството в община Девин, проведено в периода ноември-декември 2022 г., относно познанията, нагласите и мотивацията им за прилагане на политики за опазване на околната среда, кръгова икономика и зелен преход. Човешките ресурси са най-важният фактор за развитието на съвременната организация и от тяхната мотивационна, морална и етична стойност зависи реализацията на политиките за устойчивост. Ето защо познаването и анализирането на състоянието на човешките ресурси, техните нужди и очаквания е много важно в нашето динамично съвремие. Характерно за община Девин е, че голяма част от местното население е пряко зависимо от туризма в региона. Това води до относително ниско текучество на персонала и висока мотивация за постигане на добри резултати, като в голяма степен нагласите на служителите и организациите съвпадат. С проучването се цели да се установи доколко организациите и техните служители са запознати с ползите от прилагането на политиките за опазване на околната среда, кръгова икономика и зелен преход. Изготвеният в това проучване анализ може да се използва като модел за изследване на служителите, заети в други сектори и райони в България.

Ключови думи: човешки ресурси; мотивация; зелен преход; кръгова икономика; опазване на околната среда

JEL: A11; A14; Z32; Q56

УВОД

Много са авторите, които се обединяват около мнението, че човешките ресурси са най-важният фактор в развитието на всяка съвременна организация и от тяхното образователно ниво, степента на придобитата квалификация, мотивация и морално-етични ценности зависи качеството на предлаганите туристически продукти и услуги (Борисов и др. 2018; Воденска и Асенова 2011; Илиев 1993, 2016; Паунов и др. 2013; Петрова и Генев 2015; Петрова и др. 2019; Рибов 2003а, 2003б; Славейков, Найденов 2009 и др.). Без активното участие на

служителите, всички усилия за налагане на политики за устойчивост, опазване на околната среда, кръгова икономика и зелен преход, биха били напразни.

Трудно е да се определи точният брой и респективно процентът на заетите в туризма у нас поради факта, че много от хората, наети в този сектор, се причисляват в различни направления в официалната статистика. По данни от World Travel and Tourist Council (WTTC 2021 Annual Research: Key Highlights) наетите в сектора за 2019 г. са 10.6% от всички заети в страната. За 2020 г. този дял е 9.5%. Какъвто и да е реалният процент на наетите, той е значителен и е показателен за значимостта на сектора за икономиката на страната.

Съвременното управление означава да се ръководят мислещи субекти със съответните знания, умения и способности, да се формират и утвърждават у тях съзнание и менталитет, определени чрез комплекс от адекватни мотивиращи въздействия за активизиране на тяхното целенасочено, инициативно и съзидателно поведение. Също така успешното управление на човешките ресурси изисква дълбочинно разбиране на социалните и културните промени, които преживяват обществото и организациите, промяната на поколенията и тяхното отношение към работното място, както и възможностите, които се предлагат на настоящите служители (Петрова и др. 2019).

Нашето съвремие е изпълнено с предизвикателства от всякакъв аспект. Опазването на околната среда е един от тях. Секторът хотелиерство и ресторантьорство, освен голям брой служители, има възможността и да влияе върху голям брой посетители като така се мултиплицират усилията на заетите в сектора. Опазването на околната среда е голямо предизвикателство за всички, но най-вече за мениджърите. Именно затова познаването и анализирането на състоянието на човешките ресурси, техните нужди и очаквания са много важни в нашето динамично съвремие, което прави настоящия анализ изключително актуален.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Настоящият доклад е изготвен на базата на анализ на анкетно проучване, извършено сред служителите, наети в хотелиеро-ресторантьорския бранш на територията на община Девин, които се явяват обект на проучването. Целта на това проучване е да се изследват познанията, мотивацията и нагласите на човешките ресурси относно прилагането на политики за опазване на околната среда, кръгова икономика и зелен преход. Районът на Девин има богато минало в предлагането на оздравителни и балнео-рекреационни услуги благодарение на доброто съчетание на климатико-географските дадености и благотворното лечение на минералните води, а в последните години се налага като един от водещите балнеокурорти в страната.

Почти всички наети лица в изследвания сектор са местни за общината. Липсата на алтернатива за заетост в други сектори води дотам, че голяма част от служителите разчитат да се развиват именно в този сектор. Значимостта на изследвания като настоящото се затвърждава и от мнението на Cholakova & Dogramadjieva (2019), които споделят, че изучаването на мненията и нагласите на местното население е от голямо значение, защото те са сред ключовите групи

заинтересовани страни, които трябва да бъдат взети предвид, когато става въпрос за адаптационни стратегии за устойчиво развитие на туризма, т.е. до известна степен може да се приеме допускането, че мнението на служителите, наети в сектор хотелиерство и ресторантьорство в община Девин, съвпада с мнението на местното население.

Проучването, въз основа на което е изготвен настоящия доклад, е проведено в периода ноември-декември 2022 г., като за по-голяма достоверност на анкетирането и отстраняване на нежелателни влияния анкетата е анонимна, а на служителите е дадена възможност самостоятелно да попълват анкетните карти. Слабост на този начин е, че има въпроси, които е възможно да не са разбрани правилно. Получени са 115 попълнени анкетни карти, а данните са обработени чрез софтуерния продукт SPSS, версия 21.0.0.0, обобщени и представени в графичен и табличен вид.

Анкетата съдържа 18 въпроса. Те са разделени в няколко групи: оценка на собствените знания за опазване на околната среда; значимост на факторите за устойчиво развитие; удовлетвореност от мотивационните фактори; оценка на конкретната ситуация относно зелените политики; и въпроси за идентифициране на извадката. Всички въпроси са закрити и са прости (с един възможен отговор). Оценъчните въпроси са основани на 5-степенна скала на Ликърт.

За целите на настоящия анализ са използвани също така и данни от официалната статистика на НСИ (2008-2019). До 2008 г. в НСИ няма данни за заетите по сектори. В продължение на години статистическата информация не е била използвана пълноценно в изследванията на туризма у нас (Маринов 2002). Редица разработки обаче показват, че въпреки ограниченията (и като се държи сметка за тези ограничения) тя може да послужи за смислени анализи на туристическото развитие на различни равнища (Маринов 2002; Дограмаджиева 2013). През последните години (след влизането ни в ЕС) туристическата статистика в България (в т.ч. хотелската) е съществено подобрена (Дограмаджиева 2013), но що се отнася до наетите в туризма, продължават да съществуват съществени дефицити. Слабост на информацията за наетите лица в сектор хотелиерство и ресторантьорство, според данните от НСИ е, че за да бъдат отчетени служителите като работещи в този сектор, то фирмите работодатели трябва да бъдат със същия основен код на икономическа дейност, т.е. от данните на НСИ може да се установи минималната, но не и реалната генерална съвкупност на наетите в сектора. Друг недостатък е, че данните за заетостта са на годишна база, при положение че заетостта в туризма е със силно изразен сезонен характер. В контекста на конкретното проучване това означава, че не могат да проследят сезонните колебания в заетостта на хотелиеро-ресторантьорския бранш в община Девин, а емпиричните наблюдения показват, че част от местата за настаняване преустановяват временно дейността си през зимния период. Важно е да се отчете, че периодът на провеждане на анкетното проучване съвпада със сезонно ниска заетост на служителите, наети в хотелиеро-ресторантьорския сектор в община Девин, което води до сравнително малък на брой попълнени анкетни карти.

Община Девин представлява 17.83% от територията на област Смолян. Населението е 12 097 жители, от които в гр. Девин живеят 6 527 жители (54%). Град Девин е разположен на 710 метра над морското равнище в планината Родопи и в него са съчетани разнообразен релеф, живописна природа, мек климат и наличието на минерални извори в малка котловина на около 2 км западно от сливането на Девинска река и река Въча. Отстои на 220 км от гр. София, на 45 км от гр. Смолян и на 35 км от планинския туристически курорт „Пампорово”. Общината разполага с богат набор от природни и антропогенни ресурси, които не са добре оползотворени.

ОБЩ ПРЕГЛЕД НА ЗАЕТОСТТА НА КАДРИТЕ В ОБЩИНА ДЕВИН ПО ДАННИ НА ОФИЦИАЛНАТА СТАТИСТИКА

Броят на наетите лица на територията на община Девин в сектор Хотелиерство и ресторантьорство може да се проследи от табл. 1. (НСИ 2008-2019). Изводът, който може да се направи от нея, е, че заетите в туризма и по-специално в сектор Хотелиерство и ресторантьорство на територията на община Девин представляват значителен дял от общо заетите лица.

Табл. 1 Заети лица в община Девин

Година	Общо	Хотелиерство и ресторантьорство	%
2008	4513	473	10.5%
2009	4353	514	11.8%
2010	2734	399	14.6%
2011	2378	331	13.9%
2012	2148	296	13.8%
2013	2092	240	11.5%
2014	2185	226	10.3%
2015	2378	278	11.7%
2016	2508	287	11.4%
2017	2563	304	11.9%
2018	2652	331	12.5%
2019	2914	253	8.7%

РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ СТРУКТУРА НА ИЗВАДКАТА

Получени са 115 попълнени анкетни карти, което представлява 45.5% от наетите в сектор хотелиерство и ресторантьорство в община Девин по официални данни (НСИ 2019). Този висок дял осигурява надеждни резултати и позволява да се направят важни заключения за генералната съвкупност. Преобладаващата част от служителите (табл. 2) са жени (71%), което е характерно за заетите в този сектор. Най-много (61%) са служителите във възрастовата категория 35 – 54 години, а явно заради специфичния период на изследването, младите заети (16 – 24 години) са едва 4%. Доминират лицата със средно образование (80%), а тези с ниско образование са значително малко (4%), което твърде вероятно отново се дължи на специфичния период на

провеждане на проучването. В този контекст е резонно почти всички служители (95-96%) да са заети целогодишно и на пълна заетост. Делът на служителите, които се определят като мениджъри и експерти, е едва 5%, а доминиращата част от анкетираните се причисляват към обслужващия персонал. Прави впечатление относително ниското текучество на служителите и сравнително дългосрочният им ангажимент към бранша. 33% от всички анкетирани са в сектор Хотелиерство и ресторантьорство над 10 години, а 24% имат толкова стаж на същото работно място. Според Иванова (2018) до 1989 г. един от основните проблеми пред развитието на качествен туризъм е именно високото ниво на текучество. Под 1 година в сектора са само 3%, точно колкото са и лицата във възрастовата категория 16 – 24 г., което е сравнително нисък процент, като се има предвид, че на заетостта в сектора се гледа като на временна дейност до намирането на „по-сериозна работа”.

Табл. 2 Извадка на проучването на заетите лица в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство” в община Девин

		Брой отговори	Отн. дял (%)
Пол	Мъж	29	25%
	Жена	82	71%
	Не желая да отговоря	4	3%
	Всичко	115	100%
Възраст	16-24 г.	5	4%
	25-34 г.	19	17%
	35-44 г.	31	27%
	45-54 г.	39	34%
	Над 55 г.	21	18%
	Всичко	115	100%
Образование	Основно или по-ниско	5	4%
	Средно	92	80%
	Висше	17	15%
	Друго	1	1%
	Всичко	115	100%
Вид работа	Постоянна	109	95%
	Сезонна/временна	2	2%
	Стаж	1	1%
	На повикване/почасово	3	3%
	Всичко	115	100%
Вид заетост	Пълно работно време	110	96%
	Непълно работно време	5	4%
	Всичко	115	100%
Ниво в йерархията	Служител/работник	106	92%
	Експерт/специалист	3	3%
	Мениджър	6	5%
	Всичко	115	100%
От колко време сте на това работно място	По-малко от 1 г.	13	11%
	1-2 г.	24	21%
	3-5 г.	32	28%
	6-9 г.	18	16%
	Над 10 г.	28	24%
	Всичко	115	100%
От колко време сте в този бранш	По-малко от 1 г.	4	3%
	1-2 г.	17	15%
	3-5 г.	35	30%
	6-9 г.	21	18%
	Над 10 г.	38	33%
	Всичко	115	100%

ОЦЕНКА НА СОБСТВЕНИТЕ ЗНАНИЯ

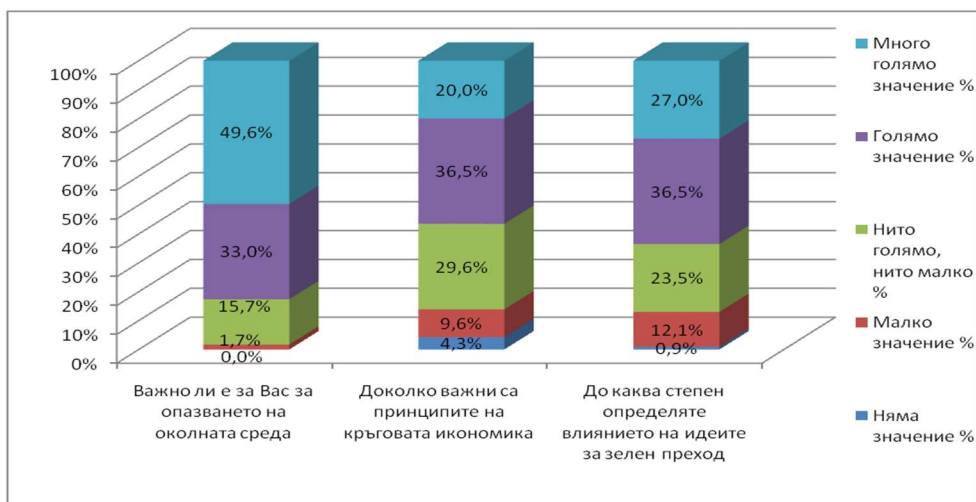
Прави впечатление сравнително високата оценка (фиг. 1) на собствените знания на служителите, заети в сектора хотелиерство и ресторантьорство на територията на община Девин. Едва 1,7% от анкетираните са заявили, че не са запознати с политиките за опазване на околната среда. Видимо при въпроса с кръговата икономика и идеите за зелен преход нещата са малко по-различни. Там незапознатите са много повече (7,8% и 7%), а положителните отговори са много по-малко в сравнение с опазването на околната среда. Това е индикатор, че сред служителите е нужна сериозна обучително-разяснителна кампания.

Фиг. 1. Оценка на собствените знания

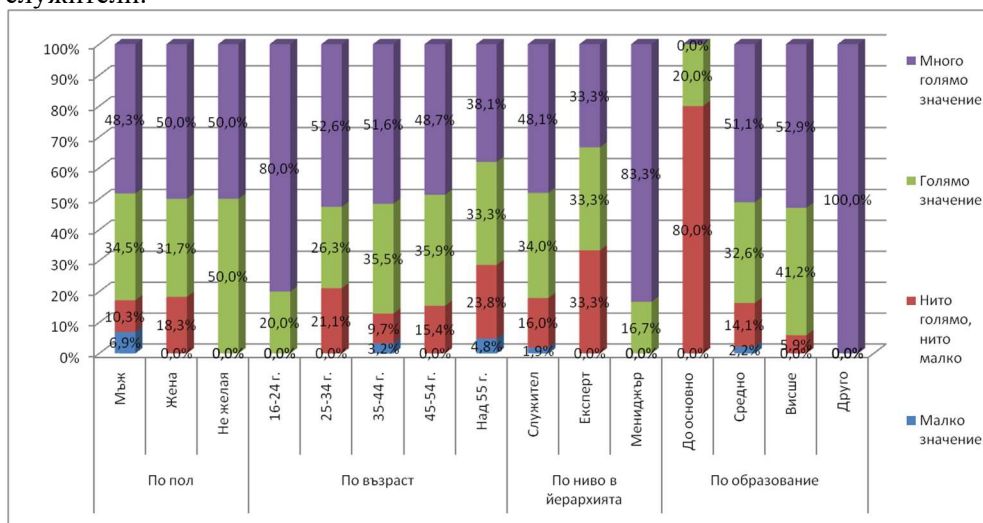
ЗНАЧИМОСТ НА ФАКТОРИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Интересен е въпросът със значимостта на факторите за устойчиво развитие (фиг. 2). При опазването на околната среда няма нито един служител, който да е казал, че няма значение, а тези, които му дават малко значение са едва 1,7%. Явно планинският регион, в който се намира Девин е предпоставка за тези нагласи. Положителните отговори при въпроса за кръговата икономика са по-малко, което отново е индикатор за нужда от обучително-разяснителна кампания. При въпроса за зеления преход също се наблюдават преобладаващи положителни значения, което означава, че хората не само, че не са притеснени за работните си места, както в други части на страната, а точно обратното – в зеления преход виждат потенциал за по-добро развитие на сектора в община Девин.

Фиг. 2. Значимост на факторите за устойчиво развитие

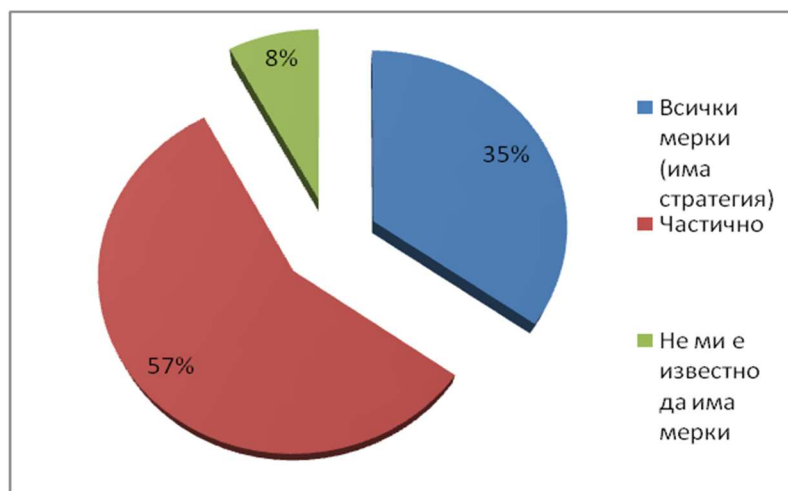
На въпроса за опазване на околната среда е направена разбивка (фиг. 3) с цел по-задълбочен анализ. Почти няма разлика какво значение отдават служителите в зависимост от техния пол. Учудващо, същата тенденция се наблюдава и при разделението по образование. Но не така стои въпросът с възрастта. Наблюдава се тенденция колкото са по-млади хората, толкова по-важно за тях е опазването на околната среда. Колкото и малко да са анкетираните мениджъри, те също така са много по-заинтересовани от значимостта на опазването на околната среда, в сравнение с редовите служители.

Фиг. 3. Значимост на факторите за опазване на околната среда – разбивка

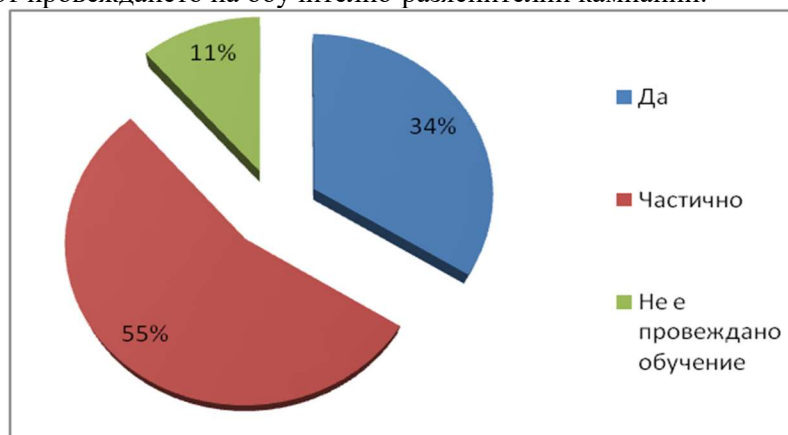
ОЦЕНКА НА КОНКРЕТНАТА СИТУАЦИЯ ОТНОСНО ЗЕЛЕНИТЕ ПОЛИТИКИ

Малко над 1/3 от всички анкетирани (фиг. 4) казват, че в тяхната организация се спазват всички мерки за опазване на околната среда, а преобладаващият дял (57%) споделят, че се прилагат частично. Въпреки тези на пръв поглед задоволителни резултати, изводът е, че в организациите в община Девин все още слабо се работи активно с цел опазване на околната среда.

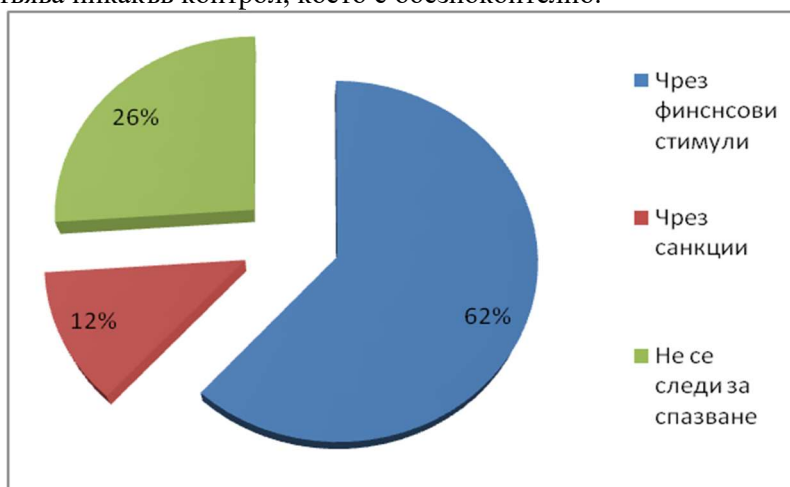
Фиг. 4. Прилагане на мерки за опазване на околната среда в организацията

По въпроса дали е провеждано обучение (фиг. 5), отново към 1/3 от анкетираните са отговорили положително. Най-вероятно организациите, които активно се грижат за опазване на околната среда си обучават и служителите. Този извод се потвърждава и от отговорилите, че частично е проведено обучение. Но и тук може да се направи извод, че определено служителите имат нужда от провеждането на обучително-разяснителни кампании.

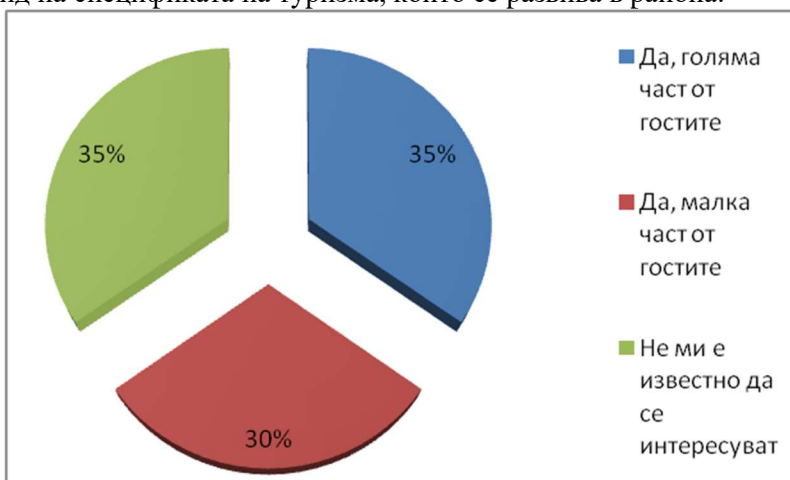
Фиг. 5. Обучение относно мерките за опазване на околната среда в организацията

Интересен е въпросът как организациите, които държат за опазване на околната среда контролират и мотивират своите служители (фиг.6). Значителен дял (62%) от анкетираните споделят, че това се осъществява чрез финансови стимули. Това навежда на извода, че организациите осъзнават опазването на околната среда и устойчивостта не само като някакъв ангажимент или мода, а по-скоро като инструмент за намаляване на собствените си разходи и респективно финансов резултат. Все пак цели 26% са отговорили, че не се осъществява никакъв контрол, което е обезпокоително.

Фиг. 6. Мотивиране на спазване на политиките за опазване на околната среда

Близо 2/3 от посетителите на дестинацията (фиг. 7) се интересуват от опазването на околната среда в една или друга степен, което отново е нормално в предвид на спецификата на туризма, който се развива в района.

Фиг. 7. Интересуват ли се посетителите от опазване на околната среда

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Осъщественият проучване осветлява една тема, която е сравнително слабо изследвана до момента, а именно – каква е отношението на заетите служители към политиките за устойчивост, опазване на околната среда, кръгова икономика и зелен преход. Направеният анализ потвърждава общия извод, че служителите у нас имат значителни знания, но определено са нужни още усилия и прилагане на обучения и разяснителни кампании. Видимо от проучването, самите организации не са достатъчно мотивирани за спазването на тези политики. Важно е и държавата да си влезе в ролята, защото към момента се прилагат основно санкционни политики, но насърчителните са все още на не много високо ниво. На заетите в този сектор трябва да се гледа и като инструмент, чрез който посетителите, по-голямата част от които са български граждани, могат да се превъзпитат с цел прилагането на тези мерки и политики.

Характерно за община Девин е, че голяма част от местното население е пряко зависимо от туризма в региона. Това води до сравнително ниско текучество на персонала и висока мотивация за предлагане на качествен туристически продукт. Анкетиранията лица дават висока оценка на собствените си знания и отдават голямо значение на опазването на околната среда, кръговата икономика и зеления преход, но липсата на достатъчен контрол затвърждава мнението, че усилията не са целенасочени, а се разчита на добрата воля на отделните служители.

Така изготвеният анализ може да послужи като модел за изследване на служители, заети в други сектори и райони на страната, като на тази основа да се изгради единна стратегия за обучението на човешките ресурси.

Перспективна насока за бъдещи изследвания е сравнението на резултати с други подобни изследвания. За изготвянето на по-фундаментални изводи също така е необходимо изследване и на работодателите, и на посетителите на дадена дестинация.

ЛИТЕРАТУРА

БОРИСОВ, В., К. ЦАЧЕВ, Г. КОМИТОВ, С. ГЕНЕВ, С. ОГНЯНОВ, Е. ХРИСТОВ. 2018. *Управление на болничните ресурси*. София: Нов болничен мениджмънт. ISBN 978-954-390-146-3

ВОДЕНСКА, М., М. АСЕНОВА. 2011. *Въведение в туризма*. София: Матком. ISBN 9789549930702

ДОГРАМАДЖИЕВА, Е. 2013. Анализ на туристическото търсене в област Смолян. *Годишник на СУ, ГГФ*, Книга 2 – География, т.106, 285-307. ISSN 0324-2579

ИВАНОВА, М. 2018. *Туризм под надзор*. София: Сиела. ISBN 9789542827481

ИЛИЕВ, Й. 1993. *Мотивация на персонала*. София: Люрен. ISBN 9786192324629

ИЛИЕВ, Й. 2016. *Системи за управление на човешките ресурси*. Пловдив: Макрос. ISBN 978-954-561-471-0

МАРИНОВ, В. 1997. Ландшафтът като ядро на туристическия продукт – следствия за туристическата политика и планиране. *Околна среда – ландшафт и екология. Теоретични и приложни аспекти, Бюлетин '97*. София: Съюз на архитектите в България, 33-38.

МАРИНОВ, В. 2002. Настанителната база на туризма в България в периода на прехода: основни промени в количествените и структурните характеристики. София: *Годишник на СУ, ГГФ*, Книга 2 География, т.94, 209-231.

ПАУНОВ, М., М. ПАУНОВА, А. ПАУНОВ. 2013. *Организационно поведение*. София: Сиела. ISBN 9789542830450

ПЕТРОВА, З., С. ГЕНЕВ. 2015. *Управление на здравната система*. София: Национално сдружение за здравна политика и мениджмънт /НСЗПМ/.

ПЕТРОВА, З., С. ГЕНЕВ, Е. ПЕТРОВА-ДЖЕРЕТТО. 2019. *Съвременни насоки в управлението на здравната система*. София: ПИКС ООД. ISBN 978-954-90235-7-2

РИБОВ, М. 2003а. *Туризмът в ерата на качеството*. София: Тракия-М. ISBN 9548401258

РИБОВ, М. 2003б. *Управление на конкурентоспособността в туризма*. София: Тракия-М. ISBN 9548401125

СЛАВЕЙКОВ, П., К. НАЙДЕНОВ. 2009. *Икономика на туризма*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. ISBN 9789540729732

CHOLAKOVA, S., E. DOGRAMADJIEVA. 2019. Climate change and the future of Pamporovo ski resort Bulgaria. The view of the local population. *European Journal of Geography*, Volume 10, Number 2. ISSN 1792-1341

WORLD TRAVEL AND TOURIST COUNCIL, Economic Impact Report (<https://wttc.org/Research/Economic-Impact>), посетен на 06.01.2023.

REFERENCES

BORISOV, V., K. TSATCHEV, G. KOMITOV, S. GENEV, S. OGNQNOV, E. HRISTOV (2018). *Hospital Resource Management*. Sofia: New hospital management. ISBN 978-954-390-146-3

VODENSKA, M., M. ASENOVA. 2011. *Introduction to tourism*. Sofia: Matkom. ISBN 9789549930702

DOGRAMADJIEVA, E. 2013. Analysis of tourist demand in Smolyan region. *Yearbook of SU, GGF*, Book 2 – Geography, t.106, 285-307. ISSN 0324-2579

IVANOVA, M. 2018. *Supervised tourism*. Sofia: Siela. ISBN 9789542827481

ILIEV, Y. 1993. *Staff motivation*. Sofia: Luren. ISBN 9786192324629

ILIEV, Y. 2016. *Human resource management systems*. Plovdiv: Makros. ISBN 978-954-561-471-0

MARINOV, V. 1997. The landscape as the core of the tourism product – implications for tourism policy and planning. *Environment - landscape and ecology. Theoretical and Applied Aspects, Bulletin '97*. Sofia: Union of Architects in Bulgaria, 33-38.

MARINOV, V. 2002. The accommodation base of tourism in Bulgaria in the transition period: main changes in quantitative and structural characteristics. Sofia: *Yearbook of SU, GGF*, Book 2 Geography, t.94, 209-231.

PAUNOV, M., M. PAUNOVA, A. PAUNOV. 2013. *Organizational behavior*. Sofia: Siela. ISBN 9789542830450

PETROVA, Z., S. GENEV. 2015. *Health system management*. Sofia: National Association for Health Policy and Management /NAHPM/.

PETROVA, Z., S. GENEV. E. PETROVA-DJERETO. 2019. *Modern guidelines in the management of the health system*. Sofia: PIKS JSC. ISBN 978-954-90235-7-2

RIBOV, M. 2003a. *Tourism in the age of quality*. Sofia: Trakia-M. ISBN 9548401258

RIBOV, M. 2003b. *Managing competitiveness in tourism*. Sofia: Trakia-M. ISBN 9548401125

SLAVEJKOV, P., K. NAJDENOV. 2009. *Economy of tourism*. Sofia: UP „St. Kliment Ohridski“. ISBN 9789540729732

CHOLAKOVA, S., E. DOGRAMADJIEVA. 2019. Climate change and the future of Pamporovo ski resort Bulgaria. The view of the local population. *European Journal of Geography*, Volume 10, Number 2. ISSN 1792-1341

WORLD TRAVEL AND TOURIST COUNCIL, Economic Impact Report. Available at <https://wttc.org/Research/Economic-Impact>. [visited at 06.01.2023].

STUDY OF THE ATTITUDES OF THE HUMAN RESOURCES EMPLOYED IN THE HOTEL AND RESTAURANT SECTOR IN DEVIN MUNICIPALITY REGARDING THE IMPLEMENTATION OF POLICIES FOR ENVIRONMENT PROTECTION, CIRCULAR ECONOMY AND GREEN TRANSITION

Abstract. The report presents the results of a survey of the human resources employed in the hotel and restaurant sector in Devin Municipality, conducted in the period November-December 2022, regarding their knowledge, attitudes and motivation for implementing policies for environmental protection, circular economy and green transition. Human resources are the most important factor for the development of the modern organization and the implementation of sustainability policies depends on their motivational, moral and ethical value. That is why knowing and analyzing the state of human resources, their needs and expectations is very important in our dynamic modern times. It is characteristic of Devin municipality that a large part of the local population is directly dependent on tourism in the region. This leads to relatively low staff turnover and high motivation to achieve high results, and to a large extent the attitudes of employees and organizations coincide. The survey aims to investigate the extent to which organizations and their employees are aware of the benefits of implementing policies for environmental protection, circular

economy and green transition. The analysis made in this survey can be used as a model for researching employees in other sectors and regions in Bulgaria.

Keywords: human resources; motivation; green transition; circular economy; environmental protection

JEL: A11; A14; Z32; Q56

✉ **Valentin Kotsakov, PhD student**

ORCID ID: 0000-0003-2451-1449

Department of "Geography of Tourism"

Faculty of Geology and Geography

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria

Sofia, Bulgaria

E-mail: vhk@abv.bg